

7. Кучко Е.Е. Социальные инновации: подходы к определению и классификации / Е.Е. Кучко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2011. – № 9(41). – С. 27–33.
8. Антонюк В.П., Новікова О.Ф., Воловодова О.В. та ін. Соціальні інновації: концептуальні підходи, можливості розвитку та запровадження: наук. доп. / [В.П. Антонюк, О.Ф. Новікова, О.В. Воловодова та ін.]. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2010. – 102 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1728 с.
10. Словарь русского языка в 4-х т. Т. 2 / Ред. кол. (председ.) А.П. Евгеньева. – М. : Гос. изд. ин. и нац. словарей, 1958. – 1013 с.
11. Райсберг Б.А. Современный экономический словарь / [Б.А. Райсберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева]; 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 480 с.
12. Новация // Словарь иностранных слов. – М. : ГИИНС, 1955. – 854 с.
13. Коротяев А.С. Нововведения в промышленности США: разработка и внедрение / А.С. Коротяев. – М. : ИНИОН АН СССР, 1981. – 55 с.
14. Терпецкий Н. Управленческие нововведения: характеристика, планирование, внедрение / Н. Терпецкий. – Вильнюс : ЛитНИИТНИИ, 1985. – 168 с.
15. Стывба А.В. Традиция и новация в развитии современного российского общества : автореф. дис. ... к. филос. н. : спец. 09.00.11 / А.В. Стывба. – Уфа : ФГБОУ ВПО БГУ, 2015. – 21 с.
16. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : [навч. посіб.] / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
17. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності : [навч. посіб.] / [С.В. Онишко, Т.В. Паєнтко, К.І. Швабій]. – К. : КНТ, 2008. – 256 с.
18. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : [навч. посіб.] / С.М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 278 с.
19. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1982. – 645 с.
20. Азгальдов Г.Г. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия / Г.Г. Азгальдов, А.В. Костин // Экономические стратегии. – 2008. – № 2(60). – С. 162–164.
21. Черепанова Н.В. Традиции и новации: социально-философский анализ : автореф. дис. ... к. филос. н. : спец. 09.00.11 / Н.В. Черепанова. – М. : СГУ, 2007. – 21 с.
22. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент : [учеб. пособ.] / И.Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
23. Кант И. Сочинения: в 6 т. Т.3 : Критика чистого разума / И. Кант ; пер. с нем. – М. : Мысль, 1964. – 799 с.
24. Перлаки И. Нововведения в организациях / И. Перлаки. – М. : Экономика, 1980. – 186 с.
25. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия / А.И. Пригожин. – М. : Политиздат, 1989. – 271 с.
26. Chombart de Lauve P.-H. Interaction: Individual and Society / Chombart de Lauve P.-H. // Amer. Social Rev. - April 1966. – V. 31. – № 2. – P. 232–244.
27. Федотова В.Г. Неоклассические модернизации и альтернативы модернизационной теории / В.Г. Федотова // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С. 3–12.
28. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення : [курс лекцій] / А.С. Гальчинський. – К. : АДЕФ-Україна, 2010. – 572 с.
29. Моисеев Н. Алгоритмы развития / Н. Моисеев. – М. : 1987. – 304 с.
30. Яковец Ю. Многоликость инноваций / Ю.Яковец // Эпохальные инновации XXI в. – М. : Экономика, 2004. – 444 с.
31. Хучек М. Социально-экономическое содержание инноваций на предприятии / М. Хучек // Вестник Московского университета. Серия «Экономика». – 1995. – № 1. – С. 62–71.

УДК 330.1

Бурик З.М.

*кандидат наук з державного управління, докторант
Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України*

СТАЛІЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглянуто сутність сталого розвитку, його забезпечення в сучасних умовах функціонування економіки, приклади впровадження концепції та парадигми сталого розвитку, яка включає в себе вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації.

Ключові слова: економіка, парадигма, соціум, довкілля, регіон.

Бурик З.М. УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Рассмотрены сущность устойчивого развития, обеспечение устойчивого развития в современных условиях функционирования экономики, примеры внедрения концепции и парадигмы устойчивого развития, которая включает в себя требования к защите окружающей среды, социальной справедливости и отсутствию расовой и национальной дискриминации.

Ключевые слова: экономика, парадигма, социум, окружающая среда, регион.

Buryk Z.M. SUSTAINABLE DEVELOPMENT REGION IN THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS

In the article the essence of sustainable development, sustainable development in current conditions of the economy, examples of implementation concepts and paradigms of sustainable development, which includes requirements for environmental protection, social justice and the lack of racial and ethnic discrimination.

Keywords: economy, paradigm, society, environment, region.

Постановка проблеми. Сталій розвиток регіону означає підвищення рівня подолання ним несприятливих соціальних, економічних і екологічних ризиків та тенденцій, спроможність регіону забезпечувати збалансований розвиток, саморегулювання, самовдосконалення із максимальним використанням

внутрішніх, а також зовнішніх позитивних ресурсів для задоволення потреб населення регіону.

Забезпечення сталого розвитку в сучасних умовах функціонування економіки України вимагає реалізації стратегії соціально-економічних перетворень, спрямованих на зміну соціальних і економічних при-

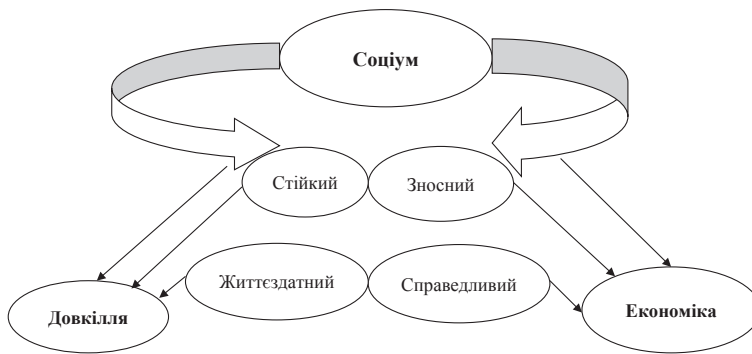

Рис. 1. Триєдина концепція стійкого розвитку

оритетів розвитку та механізмів їх реалізації. Перехід України до сталого розвитку визначається активною участю в цьому процесі регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями сталого розвитку в сучасних умовах господарювання займаються низка науковців, зокрема, Багров Н.В., Білорус О.Г., Борщук Є.М., Буркинський Б.В., Вахович І.М., Герасимчук З.В., Гіряк О.М., Гріфін Р., Данилишин Б.М., Шостак Л.Б., Долішній М.І. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розробки проблем сталого розвитку недостатньо відображеним є регіональний аспект сталого розвитку, відповідно до цього не регулюються ці проблеми у загальній системі сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток регіону обумовлюється визначенням цілей соціального розвитку та виявленням умов щодо їх досягнення, при яких економічні цілі є похідними від соціальних цілей і є засобом забезпечення сталого розвитку в цілому.

Парадигма сталого розвитку регіону включає в себе вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації. У країнах, де на державному рівні зазначені вимоги ігноруються, в поняття сталого розвитку намагаються вкласти «зручний» зміст, вихолощуючи справжній. Так, в Україні термін «сталий розвиток» часто вживають для означення лише неухильного зростання економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл та окремих галузей економіки (рис. 1). Інколи до цього додають здійснення безсистемних заходів щодо збереження довкілля та поліпшення санітарних умов проживання й праці людей. Таке тлумачення терміну розкритиковане Г. Дейлі і є не лише грубою помилкою, але і його профанацією.

Глобальні проблеми людства, його подальшого існування та розвитку обумовили концентрацію зусиль світової спільноти на вирішенні питань сталого розвитку. Серед суттєвих та найбільш загрозливих небезпек людської цивілізації визначилась нестача природних ресурсів, постійні значні втрати людського потенціалу та зростання ризиків, пов'язаних із нерівністю в якості життя, розподілі ресурсів, умов існування та розвитку тощо. Майбутні покоління ставляться під загрозу гідного існування через зменшення природних ресурсів для цього та погіршення якості довкілля (повітря, води, землі, забрудненості місць проживання тощо), а також через зниження духовно-культурного потенціалу нинішнього покоління.

Перехід України до сталого розвитку вимагає зміни політики в соціальній сфері, основними складовими якої мають бути збереження здоров'я людини, поліпшення якості життя, вирішення демографічної проблеми, подолання бідності, зміна структури споживання, вирішення проблеми соціальної та економічної нерівності, підтримка малозащитених соціальних верств (молоді, пенсіонерів, безробітних), гуманізація суспільних відносин, покращення морально-психологічного стану суспільства. Для реалізації цих завдань має відбуватися поступовий перерозподіл трудових ресурсів зі сфер матеріального виробництва і обслуговування держави в сферу обслуговування людей, а саме в науку, освіту, охорону здоров'я, соціальний та правовий захист. В контексті сталого розвитку проблеми соціальної сфери є невід'ємною частиною комплексної політики, реалізація якої дозволить не тільки значно покращити соціально-економічний стан, але й забезпечити розвиток суспільства в гармонії з довкіллям, розв'язання проблеми бідності, оплату праці та пенсійне забезпечення.

Розв'язання проблеми бідності – головне та першочергове соціальне завдання українського суспільства та необхідна умова його консолідації. В основі розв'язання цієї проблем лежить принцип соціальної справедливості, тобто встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей екологічного, соціального та матеріального добробуту. Ліквідація бідності, як забезпечення конституційного права громадян на рівний доступ до суспільних багатств, повинна ґрунтуватися на таких основних принципах (рис. 2):

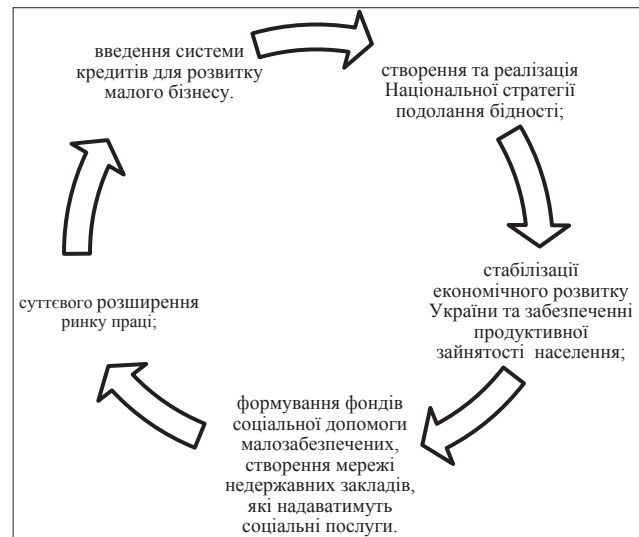

Рис. 2. Основні принципи ліквідації бідності

Стратегія соціального розвитку суттєво залежить від ситуації на ринку праці. В контексті сталого розвитку для суттєвого покращення ситуації необхідно:

- оптимізувати структуру та обсяги зайнятості;
- розгорнути активні програми сприяння зайнятості, працевлаштування, залучення до громадських робіт;
- розширювати ринок праці за рахунок розвитку екологічного бізнесу, екологічного страхування та аудиту;
- розвивати систему установ різних видів і форм власності, що надають соціальні послуги населенню.

Стосовно пенсійного забезпечення необхідно:

- перейти на багаторівневу пенсійну систему;
- розмежовувати пенсії, призначені за різними пенсійними програмами;
- ввести персоналізований облік пенсійних внесків в недержавних пенсійних фондах, створити систему інвестування пенсійних коштів.

Перехід на засади сталого розвитку можливий при умові фізичного, психологічного та морального здоров'я населення. Складовими формування здоров'я є спосіб життя, вплив навколишнього природного середовища, спадковість та доступність і якість медичної допомоги.

Узгодження цих різних поглядів та їх переклад на мову конкретних заходів, які є засобами досягнення сталого розвитку, – завдання величезної складності, оскільки всі три елементи сталого розвитку повинні розглядатися збалансовано.

Важливі також і механізми взаємодії цих трьох концепцій. Економічний і соціальний елементи, взаємодіючи один з одним, породжують такі нові завдання, як досягнення справедливості всередині одного покоління (наприклад, щодо розподілу доходів) та надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення. Механізм взаємодії економічного та екологічного елементів породив нові ідеї щодо вартісної оцінки та інтерналізації (обліку в економічній звітності підприємств) зовнішніх впливів на навколишнє середовище. Нарешті, зв'язок соціального та екологічного елементів викликав інтерес до таких питань, як внутрішньопоколінна і міжпоколінна рівність, включаючи дотримання прав майбутніх поколінь та участь населення в процесі прийняття рішень.

Важливим питанням у реалізації концепції сталого розвитку, особливо у зв'язку з тим, що вона часто розглядається як така, що еволюціонує, стало виявлення її практичних і вимірюваних індикаторів. У цьому напрямку зараз працюють як міжнародні організації, так і наукові кола. Виходячи з вищевказаної тріади, такі індикатори можуть пов'язувати всі ці три компоненти і відображати екологічні, економічні та соціальні (включаючи психологічні, наприклад, сприйняття сталого розвитку) аспекти. Комплекс заходів стимулюючого характеру сприятиме досягненню стану рівноважної регіональної системи і виходу із нерівноважного стану регіональної соціо-еколого-економічної системи.

Під цим розуміється, що об'єктом стимулювання є сталий розвиток регіонів. Сталий розвиток не є теперішнім станом регіональної системи чи навіть національної. Натомість сталий розвиток регіону є перспективою, пріоритетом, до якого необхідно прагнути. Слід пам'ятати, що саме стимулюючі інструменти впливають на прагнення системи досягти сталого розвитку регіону і вийти із теперішнього стану регіональної системи. Зрозуміло, що будь-яка регіональна система прагне не допустити стану нерівноваги, проте в силу дії різних факторів (зовнішніх та внутрішніх) починання по досягненню сталого розвитку регіону можуть бути зупинені ще на початку.

Тому стимулювати сталий розвиток необхідно:

- на предмет досягнення сталого розвитку як стратегічної мети;
- на предмет досягнення динамічної рівноваги регіональної СЕЕ-системи;
- на предмет досягнення оптимального співвідношення якісних та кількісних характеристик регіональної системи, а саме досягнення збалансованості сталого розвитку регіону;

- на предмет досягнення взаємозв'язку між соціальною, економічною та екологічною сферами регіону, тобто досягнення гармонійності;

- на предмет підтримання протягом тривалого терміну позитивних параметрів розвитку регіональної системи, а саме досягнення стабільності сталого розвитку регіону.

Стимул у регіональному вираженні виступає зовнішнім катализатором розвитку регіональної системи, спрямованим на досягнення динамічної рівноваги регіону, а відтак, і його сталого розвитку. Регіональна система не може існувати без стимулів розвитку, вона залежить від них. Особливо ця залежність посилюється на етапі погіршення ситуації в одній чи одночасно кількох сферах життєдіяльності.

Економічна сфера розвитку регіональних систем за першооснову ставить задоволення економічних потреб. Під впливом економічної потреби, наприклад, нестачі фінансових ресурсів у регіоні, формується відповідний економічний інтерес господарюючих структур. Тобто шукається спосіб, інструмент, метод для задоволення потреби. Інтерес породжує як внутрішнє бажання задовольнити економічну потребу всередині регіональної системи (економічний мотив), так і зовнішнє (економічний стимул). Під дією стимулювання та мотивування здійснюється активна діяльність суб'єктів сталого розвитку регіону з досягнення конкретної цілі. Проте активну діяльність не так легко проводити, оскільки на шляху досягнення виникають різноманітні перепони: зовнішні (позасистемні) та внутрішні (системні). Тому іноді доводиться чекати на впровадження активних дій до регіональної системи з досягнення економічної цілі (надходження коштів). Тобто стимули та мотиви повинні діяти і по відношенню до суб'єктів, а не лише до об'єктів сталого розвитку регіону. У тому разі, коли економічну ціль досягнуто, автоматично система спрацьовує на зародження нової економічної потреби, що спрямована на якісне чи кількісне покращення параметрів регіональної системи.

Проведений аналіз свідчить, що Україні потрібна послідовна державна політика, спрямована на втілення в реальну практику господарювання й суспільного життя принципів сталого соціально-економічного розвитку. У нинішній час завершується робота над проектом Національної стратегії сталого розвитку. Після її схвалення Верховною Радою України буде розроблен правовий документ, на основі якого будуть вироблені конкретні дії, пов'язані з реалізацією програми заходів зі сталого розвитку.

Є потреба у розробці особистих концепцій сталого розвитку регіонів, як таких, що враховують специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіонів та конкретику їх сучасних проблем. Основним завданням Концепції сталого розвитку регіону є визначення пріоритетних напрямів створення реальних умов для поліпшення добробуту населення, вирішення їх соціальних проблем на основі підвищення ефективності функціонування регіональної економіки через структурну реорганізацію, більш ефективне використання сировинних та економічних чинників, створення умов для саморозвитку регіонів. Для цього необхідно забезпечити розробку регіональних концепцій, стратегій і програм сталого розвитку з такими основними змістовними принципами:

- у державних та регіональних програмах соціально-економічного розвитку й інших стратегічних

державних документах відзначати сталий розвиток як умову підвищення якості життя населення, забезпечення безпечної життєдіяльності людини, уникнення структурних дисбалансів вітчизняної економіки;

– у регіональних програмах соціально-економічного розвитку та інших стратегічних документах відзначати сталий розвиток як національний пріоритетний інтерес;

– розробити Концепцію соціально орієнтованої економіки регіону з визначенням стратегічних пріоритетів сталого розвитку.

Висновки. Для ефективної реалізації концепції сталого соціально-економічного розвитку регіону є доцільним визначити ряд модельних територій, на яких можуть відпрацьовуватись регіональні схеми сталого розвитку. Це дасть змогу не тільки реально оцінювати результативність і ефективність здійснення запропонованих заходів, а й вносити певні корективи до самої концепції і до механізмів та засобів їх упровадження. Для цього необхідно створити ефективні організаційно-управлінські структури, на які можна було б покласти відповідальність за виконання цього процесу. На сьогодні важливою проблемою є розробка принципово нової стратегії соціально-економічного розвитку держави в цілому і конкретного регіону зокрема із визначенням національних та регіональних пріоритетів для переведення народно-господарського комплексу на модель сталого функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Багров Н.В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н.В. Багров. – К. : Лыбидь, 2002. – 256 с.
2. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток (системні маркетинг. досл.) / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К. : МАУП, 2005. – 492 с.
3. Борщук Є.М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем : [монографія] / Є.М. Борщук. – Львів : Растр-7, 2007. – 435 с.
4. Буркинський Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития / [Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков]. – Одеса : Фенікс, 2005. – 575 с.
5. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації : [монографія] / І.М. Вахович. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 496 с.
6. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : [монографія] / З.В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 528 с.
7. Гірняк О.М. Менеджмент: теоретичні основи і практикум : [навч. посіб. для студ. вищ. закл. Освіти] / О.М. Гірняк, П.П. Лазановський. – К. : Магнолія плюс ; Львів : Новий світ–2000, 2003. – 336 с.
8. Гріфін Р. Основи менеджменту : [підручник] / Р. Гріфін, В. Яцура ; наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. – Львів : БаК, 2001. – 624 с.
9. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак. – К. : СОПС України НАНУ, 1999. – 367 с.
10. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: Нові пріоритети : [монографія] / М.І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
11. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

УДК 330.101.54

Ведернікова С.В.

кандидат економічних наук, доктор філософії у галузі економіки, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва Міжрегіональної кадрової академії

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Визначено економічну природу тіньової економіки, її вплив на розвиток країни. Розглянуто основні методи оцінки рівня тінізації економіки та наведено аналіз динаміки тіньової економіки в Україні. Досліджуються основні причини, які гальмують процес виходу економіки України з тіні, а також наведено низку заходів, які сприятимуть детінізації.

Ключові слова: тіньова економіка, методи оцінки, інтегральний показник, детінізація.

Vedernikova S.V. ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ

Определена экономическая природа теневой экономики, её влияние на развитие страны. Рассмотрены основные методы оценки уровня тенизации экономики, представлен анализ динамики теневой экономики в Украине. Исследуются основные причины, тормозящие процесс выхода экономики Украины из тени, а также приведены основные мероприятия, способствующие детенизации.

Ключевые слова: теневая экономика, методы оценки, интегральный показатель, детенизация.

Vedernikova S.V. THE PROBLEMS OF DETERMINING THE LEVEL OF SHADOW ECONOMY IN UKRAINE

The article is devoted to the problems of determining the economic nature of the shadow economy and its impact on development. The basic methodology for assessing the level of the shadow economy, and provides an analysis of the dynamics of the shadow economy in Ukraine. We study the main reasons hampering the process of Ukraine's economy out of the shadows and are a number of measures that will promote legalization.

Keywords: shadow economy, evaluation methods, integral index, deshadowing.

Постановка проблеми. Поширення в Україні такого соціально-економічного явища, як тіньова економіка, а також обсяги продукції і фінансових ресурсів, які обертаються в цій сфері, являють

собою суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки. Значною проблемою є те, що переважну більшість операцій, які відносять до тіньових, можна здійснювати в легальному нормативно-пра-